

ראיון עם אריה עירוני
פרוייקט תיעוד תולדות חיל-הים
26 ביולי 1995
מראיינת : דניאלה רן

התגייסתי לפלי"ם בסוף 1947. הלכנו לקיסריה.

ש. מי זה הלכנו?

ת. היינו קבוצה של חברים מהתנועה המאוחדת, לא במסגרת, אלא שכל השכבה שלנו החליטו להמשיך ללמוד ואנחנו היינו קבוצה של 5 חברים שהחלטנו לפרוש והתגייסנו והלכנו לקיסריה וגמרנו את קורס 9.

ש. למה דוקא לפלי"ם ? היה לכם קשר קודם עם הים ?

ת. כן. היינו בהכשרה ימית. זאת אומרת זה היה הקן הימי של התנועה המאוחדת.

ש. זה היה בתל-אביב ?

ת. כן. בצפון תל-אביב

ש. מה שנקרא ילדי הירקון והים ?

ת. כן. משהו כזה. קראו לזה הקן הימי של התנועה המאוחדת, שהיה ממוקם אפוא שהיום שרתון.

היינו בקיסריה וסיימנו את קורס 9, שהיה הקורס האחרון של הפלי"ם. ככה הגעתי לים.

ש. מה שהיה נקרא קורס מפקדי סירות ?

ת. כן.

ש. מי הדריך אותכם ?

ת. איני זוכר. גמרנו את הקורס ואז היו לנו כל מיני מבצעים ואחד מהם היה שהביאו אותנו לחוף הים, כשהיה המבצע נגד אלטלנה, שכבנו על הרציף. הרברט סמואל, היינו צריכים למנוע משהו. וגם כל מיני הבטחות של הורדות אניות מעפילים.

מה שקשור לצי הצלילים, כפי שניסיתי לתארך את זה, בשום אופן לא הצלחתי. כנראה שזה היה מבצע חד פעמי, לא למשך זמן רב ולקחו אותנו לשם ואחרי כן לקחו אותנו למקום אחר.

ש. אתה יכול גם לספר על השיפוץ עצמו ?

ת. כמה שאני זוכר זה עוד היה כשהבריטים שלטו עוד בנמל. היתה לי תעודת כניסה לנמל שניתנה לי על ידי הדיוויזיה המוטסת עם התמונה שלי. זה היה דוקומנט יקר המציאות אבל לא יכולתי למצוא אותו. זאת אומרת שנכנסנו לנמל או בידיעת האנגלים שאנחנו עובדי הנמל. אני חושב זה היה כך, כי לפי התמונה היו שם כמה חבר'ה שהם עם סרבליים. מכל מקום, היינו צריכים לפרק את כל הפנים של האניה. אלה היו אניות מעפילים שלמעשה לפני זה היו אניות מלחמה או משהו כזה. אחת מהן היתה ה"הגנה" או משהו דומה. עבדנו בניקוי האניות, הוצאנו את כל הדרגשים ואת כל העץ מבפנים ואת כל הלכלוך. כשנמצא המבצע הזה אני חושב שהעבירו אותי לגבעת אולגה.

ש. עוד לא הייתם בני 18 ?

ת. הייתי בן 17 או 17 וחצי.

ש. היה גם להוריד "זקן".

ת. לא. רק פנים האניה. השינויים הסטרוקטורליים בפנים.

אם נחזור בחזרה לקורס 9 של הפלי"ם, היו שם 2 סירות שהתאמנו עליהן, אחת מהן "רבקה" ואחת "תרצה". הנה התמונה שלהן. באיזה שלב שהוא הועברנו לחיפה לטפל באניות המעפילים שהפכו אותן לאניות מלחמה הראשונות של חיל הים. בתמונות האלה, אני מניח שהיינו מחופשים לעובדי נמל, כי היתה לי תעודה שניתנה לי על ידי הדיוויזיה המוטסת האנגלית שהיתה אז שלטת בנמל, וכך נכנסתי ויצאתי. אולי מתוך התמונה שבה אנחנו נראים לבושים בסרבליים ניתן להבין שהיינו מחופשים לעובדי נמל.

ש. שכך לא הייתם לבושים בזה ?

ת. לא היינו לבושים כך באופן רגיל. ברקע רואים את חיפה. זו תמונה שנלקחה בזמן הפסקה. אלה כל אלה שעבדו בניקוי פנים האניה, עם כל הדרגשים והעצים. היו שם בלי סוף דרגשים. למעשה הכנו את האנייה למסור אותה למי שהקים אחר כך את חיל הים והשתמש באניות האלה כבאניות הראשונות של חיל הים הישראלי. כאן יש תמונה של אנייה שקראו לה "הגנה" והוסיפו לה את האות ק. רואים את התורן ועליו מה שעוד המעפילים כתבו לי מגן דוד - "לא ניכנע".

ש. זה מעלה את הרגשות של התקופה של ההעפלה.

ת. תמונה מאוד מרגשת. נותנת מימד של התקופה.

ש. זה מאוד סימבולי העניין הזה שהאניות של המעפילים, שבעצם היו אניות מלחמה קודם, הפכו להיות אניות מעפילים ואחר כך הפכו שוב להיות אניות מלחמה.

גמרתם את הניקוי והעבירו אותכם משם.

ת. גמרנו את הניקוי של האניות והעבירו אותנו לגבעת אולגה. שם הצטרפנו ליתר השכבה שלנו שגמרו תיכון והתגיסו כיחידה לחיל הים. אז כבר התחיל חיל הים. גבעת אולגה היה בסיס של חיל הים. חלק היו בסידיני עלי וחלק היו בגבעת אולגה. זה היה כבר 1948.

אותם 5 מרדנים שפרשנו מהשכבה והלכנו לקורס 9 ישבנו בגבעת אולגה ולא עשינו שום דבר שם. מה שאני זוכר שאולי לחצנו ויום אחד לקחו אותי ועוד כמה אחרים למבצע שהגדרתו היתה לתפוש אניית נשק שבאה מאירופה ללבנון עם נשק ציכי ולפוצץ אותה. העמיסו אותנו על ספינת דייג שיצאה מקיסריה. אני חושב שזה היה בין שהאנגלים עזבו לבין שהתחלנו להתארגן כמדינה. היה ים קשה מאוד ויצאנו לים. עוד לא הספקנו לקבל את פרטי המבצע, כי הדבר היה די חסוי, ופה קרה מקרה עצוב. מפקד ספינת הדייג הזאת, שאיני זוכר את שמו, מעד על מדרגה שהיתה עולה לגשר הפיקוד והיא היתה רטובה והוא החליק ונפל ונהרג על המקום. נפלט לו כדור של עצמו. אז ביטלו לנו את חלקנו בפעולה. חזרנו כמובן לקיסריה. משם הביאו אותנו בחזרה לבסיס בגבעת אולגה והחזירו אותנו בחזרה להכשרה הזאת שישבה שם ולא עשתה שום דבר.

ש. איזה הרגשה היתה לכם ?

ת. קודם כל הרגשה קשה שנהרג חבר ושנית הרגשה שהחמצנו לעשות משהו. בדיעבד אחר כך התברר לנו, מתוך סיפורים, שהיו עוד כמה חוליות וחוליה אחת כן הצליחה לפוצץ את האניה. היו שמועות כאלה. מאז לא שמעתי על זה.

ישבנו שם כמה ימים ואותה החבורה החליטה לערוק. עשינו את הכל בשקט. לאחד מהחבורה היה אח שהיה סגן אלוף בפלמ"ח, שלום קרני. יצרו אותו קשר והוא אמר לנו לבוא לסרפנד, ששם היתה התארגנות של הגדוד הראשון שירד מהגליל לכיוון רמלה-לוד ואחרי זה לנגב. בוקר אחד קמנו ב- 4 בבוקר וערקנו מהמחנה. אחד מהמ"כים שלנו, שימליה, תפס ברך וירה עלינו לעצור אותנו. ברחנו לתוך החולות של קיסריה ונעלמנו.

ש. מישהו נפגע ?

ת. לא. תפשונו טרמפים והגענו לסרפנד והצטרפנו לגדוד הראשון של הפלמ"ח. השתתפנו בכמה פעולות במרכז הארץ בלוד-רמלה ואחר כך ירדנו בשיירה המפורסמת שעברה בין הקווים של המצרים בתוך הנגב הנצור, וכביכול או בעצם למעשה החלפנו את חטיבת הנגב שם שעלו בחזרה לארץ.

שם שכבנו 7 חודשים עד שפרצו את הדרך. שם היו פעולות רציניות וכמה נהרגו. כשפרצו את הדרך והחזירו את החטיבה צפונה למנסורה (ליד יגור) להתארגנות, כי היו הרבה אבדות, אז החזירו אותנו בחזרה להכשרה שבינתיים עברה לאלומות.

ש. כשהייתם בנגב היתה לכם הרגשה יותר טובה ?

ת. בהחלט כן. היתה הרגשה של עשייה. לשמור על הקווים.

ש. החזירו אותכם לאלומות ואיך התייחסו אליכם האחרים ?

ת. המשך הסיפור יספר בעד עצמו. תוכנן אז המצעד הראשון של צה"ל. אנחנו החלטנו שאנחנו רוצים לראות את המצעד הזה - המצעד הראשון של צה"ל בתל-אביב. ביקשנו רשות, אותם המורדים שהיינו, ממזכירות ההכשרה לנסוע למצעד. ברור שסרבו לנו. שוב קמנו ב- 4 בבוקר, תפשונו טרמפים לתל-אביב. נדמה לי שזה היה המצעד שקראו לו "המצעד שלא צעד" כי הקהל הפריע שם. זה היה בסביבות 1949-50. זה היה המצעד שלא צעד ונסענו לחינם. כשהגענו בחזרה אז קיבלנו את ההחלטה שאנחנו חייבים לעזוב את ההכשרה כי אנחנו לא מתאימים. מה עושים ? היינו עדיין במסגרת צבאית ולא השתחררנו עדיין. אז שוב אחד מהקבוצה הזאת, נחמן גורדון, הדוד שלו היה בהנהלה של צים. ואז הוא פנה אליו והוצע לנו ללכת לקורס קדטים בצי המסחרי. עוד היינו חיילים ולא השתחררנו למעשה. זה היה ב- 1950. הלכנו לקורס מזורז של שבועיים שלושה במחנה צבאי על הכרמל ונכנסנו לצי המסחרי בתור קדטים.

ש. הקורס היה במסגרת צבאית ?

ת. למעשה דה פקטו היינו חיילים, אבל זו לא היתה במסגרת צבאית. זה היה פרטציני כזה. אמרו לנו תבואו ואנחנו נסדר לכם ויהיה בסדר. עברנו את הקורס הזה של שבועיים. קראו לזה גדני"ע ים. עלינו בתור קדטים על אניית סוחר ראשונה או שניה של הצי הסוחר, אניית משא, ונסענו לגרמניה להביא שילומים. הפלגנו לברמן להביא את השילומים הראשונים, אחרי שבן-גוריון חתם הסכם עם הגרמנים להביא ברזל ודברים כאלה לישראל.

ש. על איזה אוניה ?

ת. "חיפה" הראשונה.

ש. הפלגתם עדיין במסגרת צבאית או שהשתחררתם כבר ?

ת. זאת לא היתה מסגרת צבאית, אבל היינו עוד חיילים.

ש. אבל אף אחד לא שיחרר אותכם .

ת. זאת הנקודה הכי חשובה, שאף אחד לא שיחרר אותנו.

ש. זאת נקודה מאוד חשובה, כי היום זה לא יכול כמובן לקרות.

ת. אף אחד לא שיחרר אותנו כי אף אחד גם לא גייס אותנו, וזו הנקודה החשובה.

ש. בעצם לא הייתם מחויילים.

ת. לא היינו לא מגויסים ולא משוחררים. הגיעה שנת 1950 וכל החברים שלנו בהכשרה כבר התחילו להשתחרר, כי הם הלכו ב- 1948 ואנחנו לא משוחררים כיוון שאנחנו לא חיילים ולא יודעים מה שאנחנו.

ש. נגיד בנגב, הייתם מצורפים

ת. בלי שום דבר. לא היה לנו אפילו מספר צבאי כי לא התחילנו אף פעם. אז ביקשנו להשתחרר והגיע לנו להשתחרר כי שרתנו שנתיים. אז אמרו לנו : רגע אחד, מה קרה ? ספר לנו. סיפרתי להם ואז תפשו את הנקודה שערקנו מגבעת אולגה לפלמ"ח.

ש. אבל בעצם גם בגבעת אולגה לא הייתם מחוילים.

ת. אז העבירו את זה לתובע הכללי והוא השתכנע לבסוף שאמנם זאת עבירה צבאית אבל זה סודר. הגשנו בקשות להתחיל ולהשתחרר במכה אחת ושיכירו בנו ששירתנו מ-1948 וגם שימחלו לנו על העריקה. היו כל מיני התכתבויות והבאנו המלצות של מפקדים שלנו בפלמ"ח. ב-1952 בערך שיחררו אותנו. עשו לנו חיול ושיחררו אותנו. עשו את כל הפרוצדורה. סיבת השיחרור היתה המשק הלאומי. מצאו איזה סעיף.

ש. נשארתי בים ?

ת. כן. אני נשארתי בים.

ש. זה מה שקשרו לסיבת המשק הלאומי, שהיה אז חוסר בימאים. נשארתי בים עוד שנה ואחרי זה עזבתי, נהייתי עירוני ונסעתי לארה"ב ללמוד וחזרתי לפני 5 שנים.

ש. כל התקופה הזאת מאז ועד לפני 5 שנים היית בחו"ל ?

ת. למעט תקופה קצרה שהייתי בארץ באמצע. באתי אחרי מלחמת ששת הימים מ-1968 עד 1970 ומשהו. התחנתתי בארץ וחזרתי לארה"ב וחזרתי ארצה סופית לפני 5 שנים.

ש. ...

ת. זה גם הרבה קשור ותלוי לאופי של אנשים. היינו כנראה קבוצת חברים טובים מאוד, שחלק קטן מאוד אנחנו חברים עד היום ומתראים עוד היום. הייתי קורא לזה מיקבץ של אידיאליזם, רצון להילחם בשביל הסיבה של הקמת המדינה וגם חוסר מנוח, שהיה טבוע כמכנה משותף בין כולנו. אז, כשישבנו במקום אם זה בקיבוץ ואם זה במחנה ואספנו תפוחי אדמה או צבענו את האבנים אז זה התפרץ החוצה, ברור שאחרי ויכוחים ואחרי ברורים עם מפקדים וחברים, שפשוט קמנו ובמלים הכי פשוטות - ערקנו. אבל ערקנו בהפוך, ערקנו מלא לעשות כלום לעשייה בגדוד הראשון של הפלמ"ח.

ש. אולי בגלל זה אחר כך עברו על זה לסדר היום.

ת. כן. אני חושב שהתחשבו בזה שזאת לא היתה עריקה שכתובה בקוד של הצבא כעריקה. התחשבו בזה והחזירו לנו את הימים והשעות והחודשים ששירתנו, ובעצם שירתנו בלי להיות חיילים והיינו צריכים להשתחרר בלי להיות חיילים, אבל סידרו את זה.

ש. אתה זוכר שמות של החבורה הזאת ?

ת. אחד היה שמו נחמן גורדון. אחיו של הסגן-אלוף הזה שלום קרני, שמו יצחק קרני, איצ'לה קראו לו בזמנו. היה אחד בשם פאפה וקראו לו כך כי היתה לו שפה שסועה והתברר אחר כך שהוא היה אחד מהפייטרים הרציניים בנגב. ראיתי את התמונות שלו בסרט שהיה בירושלים על חטיבת יפתח.

חלק מסוים מהאנשים שנשארו אז בגבעת אולגה שברחנו משם הועברו לגדוד הרביעי וביניהם היה יורם קניוק. הוא הועבר לחטיבת הראל. חלק באמת אחרי זה הצליח להיכנס למערך הפעולות. פאפה (יוסף כהן) זה היגר אחר כך לארה"ב ונהרג שם בתאונת דרכים.

ש. במחנה בגבעת אולגה היו גם בנות ?

ת. כן. יש כל מיני גרורות. למשל קראו לזה הכשרת ה- 500. צייטה שהיה מפקד חיל הים קשור לזה. היתה עוד גרורה אחת בנווה ים. חלק מההכשרה היתה שם. הכל קצת מבולבל לי. כשהיה הכנס של הכשרת ה- 500, ברור שצייטה היה שם. הוא גם צמח מתוך הסביבה הזאת. ש. כשהשתחררת נשארתי קשור לים ?

ת. כשהשתחררתי נשארתי קשור לים עוד שנה בערך. נסעתי לארה"ב על אניה. מיציתי את הדבר הזה. נסעתי בעולם.